

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

PIK LI. Ч. 170. Джерзі Сіті, Н. Дж., середа, 1-го вересня 1943. No. 170. Jersey City, N. J., Wednesday, September 1, 1943. VOL. LI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ ПЯТЬ ЦЕНТИВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ АМЕРИКИ. ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свобода“: ВЕrgen 4-0287. — Тел. У. Н. Союзу: ВЕrgen 4-1016 4-0807 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA FIVE CENTS ELSEWHERE

27 МАЙНЕРІВ ДІСТАЛИ ПО 6 МІСЯЦІВ ВЯЗНИЦІ ЗА ПІДМОВУ ДО СТРАЙКУ

ПІТСБУРГ (Пенсильванія). — Тут скінчився перший судовий процес за зломання постанов проти-страйкового федерального закону. Обвинувачених було 30 майнерів за агітацію до страйку. З них 3 лежить у шпиталі, й тому не могли прийти на розправу, а 27 дістали присуд по 6 місяців тюрми. Федеральний суддя Скуммейкер, видаючи присуд, сказав: „Америка занята глобальною війною. До помочи обов'язані не лише вояки, але й кожен інший громадянин. Тому уряд мусів видати відповідний закон.“ Засудженим відложено кару на три роки, а тимчасом поставлено їх у стан проби. Всі засуджені є членами юнії Злучених Майнерських Робітників Америки.

ЗГИНУЛО 20 ОСІБ У ЗАЛІЗНИЧІЙ КАТАСТРОФІ.

ВЕЙЛЕНД (Нью Йорк). — Поспішний потяг Лакванна Лимітед наїхав на локомотиву тягарового поїзду недалеко цієї станції. Внаслідок зудару згинуло 20 осіб, покалічених нараховують на 75. Потяг їхав з Нью Йорку, через Бофало до Шікаго.

ЖИВНА НА 43% ОБИЛЬНІШІ НІЖ У ПЕРШІЙ ВІЙНІ

СТ. ЛУІС. — Секретар рільництва Вікард у своїй тут виголошеній промові подав до відома, що цьогорічні жнива, а до жнив він зарахував теж і продукцію худоби, є на 43% обильніші, ніж були в часі першої світової війни. Пересічно теперішні жнива теж ліпші на одну третину від жнив в роках 1934-1939.

ОДНІ ЖИДИ ЗА СВОЮ ДЕРЖАВУ В ПАЛЕСТИНІ, ДРУГІ ПРОТИ НЕЇ.

НЬО-ЙОРК. — У часі жидівської конференції, що тут відбулася, подано догаданні, щоб такі ще тепер, у часі війни, ратувати жидів зпід нацистської окупації, бо всі вигинуть. Д-р Хаїм Вайцман, президент Світової Сіоністичної Організації, прислав телеграму з Лондону, а в ній поставив догаданні, щоб Палестину перемінити на жидівську державу згідно з колишньою декларацією лорда Болфура. Вайцман радить не здаватися на обцянки, а зажадати відразу акції.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — Недавно зорганізована Американська Рада для Юдаїзму видала до Об'єднаних Держав зазив, щоб як найскорше перенести жидів з держав Осі, але водночас рада скритикувала плани інших жидівських груп, щоб для цієї цілі творити жидівську національну державу в Палестині. Рада домагається, щоб Палестина була незалежною державою з демократичним урядом та з автономними правами для жидів, християн і магометан.

ПРЕЗИДЕНТ ПОВЕРНУВ ДО ПРАЦІ.

ВАШІНГТОН. — Після короткого відпочинку в неозначеній місцевості по скінченню конференції у Квебеку, президент Рузвельт повернув до праці. Він приготується до дальшої розмови з британським прем'єром Чорчилем, а в міжчасі відбув уже наради з начальниками департаментів. Найбільшу увагу звернула преса на конференцію з Елмером Дейвисом, головою Бюро Воєнних Інформацій.

АМЕРИКАНСЬКІ ЕКСПЕРТИ НЕ ВІРЯТЬ У СКОРУ КОНФЕРЕНЦІЮ З РОСІЄЮ.

ВАШІНГТОН. — Хоч є повна надія на вияснення відносин між двома великим і Західними Державами й Росією, політичні експерти є того погляду, що не можна надіятися скорой конференції усіх трьох держав. Президент Рузвельт дістав уже ясні пропозиції про цілі такої конференції і можливо, що він їх переговорить з прем'єром Чорчилем на недалекій стрічі. Значці вказують на конечність промощення дороги до порозуміння, щоб конференція випала успішно. Як зразок труднощів до порозуміння вказують на Фінляндію, яка просить Америку посередничити у заключенні миру з Росією. Таксамо різні поневолені народи мають свої бажання, з якими звертаються до Америки. Тому Америка ще не підготована до конференції для повного порозуміння з Росією.

МАЄ ЗАСТУПИТИ КОЛИШНЮ ФЛОТУ ДЕРЖАВ ОСІ.

НЬО-ЙОРК. — Американський Інститут Торговельної Флоти прийняв план акції американської торговельної флоти, складений з 10 точок. Інститут домагається, щоб торговельна флота підпомагала американську армію і воєнну флоту у війні і в обороні краю, а після війни щоб переняла торговельні шляхи, які досі були під контролею держав Осі. Інститут домагається злуки американських мореплавських підприємств в одну цілість („пул“) і задержання під американським прапором усіх кораблів, вибудованих грішми американських податковців.

NOTICE TO "UKRAINIAN WEEKLY" READERS

We regret to inform our readers that due to a shortage of paper and the need of an extra amount of it for an enlarged 50th anniversary issue of "Svoboda" which will appear on September 15th, "THE UKRAINIAN WEEKLY" WILL NOT BE PUBLISHED THIS WEEK.

Через Американський Міст до приязни з Канадою

ФОРТ СЕЙНТ ДЖАН (Бритиш Колумбія, Канада). — На мурованім гостинці, будованім із Стейтів через Канаду до Аляски викичено великий міст понад Піс Ривер коштом Злучених Держав. Цей міст подарував американський уряд Канаді і з цієї нагоди відбулися тут церемонії при співучасті високих урядовців, представників армій та здвигу населення. Герберт Анском, міністер прилюдних робіт провінції Бритиш Колумбія, переймаючи міст на власність Канади, сказав такі слова: „В імені домінії і провінціального уряду переймаю цей міст. Він буде ланкою, що злучить дві великі Держави Північно-Американського Континенту“.

В ЛЕТУНСЬКІЙ КАТАСТРОФІ ЗГИНУВ КАДЕТ УКРАЇНСЬКОГО РОДУ

МАРІЯННА (Флоридя). — Уже стверджено урядом, що під час розбиття літака в часі службового польоту з летунського майдану армії, а то біля місцевості Доналдсвил у стейті Джорджія, згинув летунський кадет Вільям Р. Кузьма. Виявляється, що погибший є сином адвоката Василя Кузьми з Ньюарку, відомого діяча серед цієї української громади.

І СЕКРЕТАР ГОЛ ПРОСТУЄ НАПАСЛИВІ ЗАКИДИ

ВАШІНГТОН. — Секретар Стейту Кордел Гол із звисним темпераментом уродження Тенесі вибух гострим запереченням проти закидів, начеб то він ворожо ставився до Росії. Він назвав такі закиди „монструальними й диявольськими вигадками“. Вістра його вибуху звернене проти Дру Пірсона, звісного радіо-коментатора і колюміста в синдикатованих газетах. Заперечення поголосок вийшло далеко сильніше з уст Гола ніж спід пера асистента Адольфа Берле. Гол сказав, що неправдою є, начеб він, Гол, бажає, щоб Росія кривавилася до смерті і тому відправлено Сомерса Велеса за становища підсекретаря стейту, який буцито заступає про-російський напрямок у його департаменті.

Нацисти перебрали всю владу в Данії, арештували уряд, інтернували короля

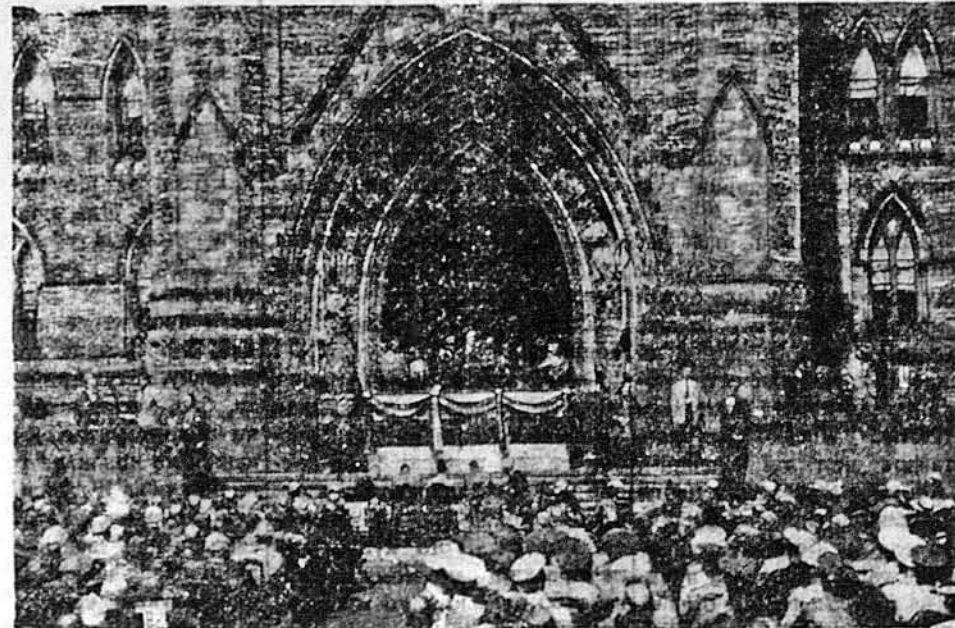
СТОКГОЛЬМ (Швеція). — З цього, що подають втікачі з Данії, чи що передає данське радіо, можна виробити собі тільки деякий погляд на хаос і терор в Данії. Отже виявляється, що данський кабінет міністрів, як і прем'єр Ерік Скавеніос, уступили та зістали арештовані німецькою окупаційною владою, що перебрала всю управу столиці й краю у свої руки, включно з судами. Ось той переворот застав данського короля Христіяна X. поза столицю в Соргенфрі, де він перебував на літнім відпочинку. Там мало прийти до стрілянини між німецькими вояками і королівською сторожою. Німці мали інтернувати короля і цілу його родину в іншій місцевості. Теж арештовано велике число вишачених політиків, професорів і журналістів, а зокрема жидівських біженців. Ще кажеться, що загинуло багато визначних данців, коли пробували втікати до Швеції на малих човнах, які німці бомбардували з літаків і потопили.

НАПРУЖЕННЯ МІЖ НІМЕЧЧИНОЮ І ШВЕЦІЄЮ ЗБІЛЬШАЄТЬСЯ

СТОКГОЛЬМ. — Німецька преса зачала дуже гостро атакувати шведську невтральність, а особливо шведську пресу, закидуючи їй, що поводитьсь „арогантно й провокативно“. Це в зв'язку з затопленням німцями двох рибачьких суден. Німецька преса пише, що це стається тому, що ці човна знаходились у воєнній полосі, та „шпіюнували“ в користь Аліантів. Каже, що й ціла шведська преса є „про-аліантська“, та що Німеччина цього довго терпіти не буде.

ПАНІ РУЗВЕЛТ ВІДВІДУЄ ШПИТАЛІ З АМЕРИКАСЬКИМИ ВОЯКАМИ

ВЕЛІНГТОН (Нова Зеландія). — Пані Елінор Рузвельт, дружина президента держави, прибувши до Нової Зеландії як відпоручниця Американського Червоного Хреста, відвідує американські шпиталі, що є близько бойових ліній. Вона не має слів похвали для американських порсок, що пильнують ранених вояків. Зокрема підкресляє мужність воєнства, що переносить невгоди і бої з усміхом. Каже, що жінки, що займаються шпиталями і пильнують ранених вояків, доказують чудес і заслугоють за свою працю і посвяту на найвище призначення.

ЗДАВАЙТЕСЬ ВІДРАЗУ, ОСТЕРІГАЄ ПРЕЗ. РУЗВЕЛТ ДЕРЖАВИ ОСІ. — Сцена представляє вхід до канадського парламенту в Отаві, Канада. Вхід знаходиться у стіп Вежі Мира і там влаштовано приміщення для виголошення промови през. Рузвельта до членів парламенту і публіки. У тій промові, як відомо, президент Рузвельт звернувся до Держав Осі з остерогою, щоби війни не проволікали, а здались відразу тепер, бо в такому випадку ще можуть рахувати на якусь по-блажливість з боку Аліантів.

СОВЕТСЬКІ ВІЙСЬКА ЗАНЯЛИ ТАГАНРІГ, ОКРУЖУЮЧИ НІМЦІВ, ЩО ВІДСТУПАЮТЬ З ПОСПІХОМ

ЛОНДОН. — Советська літня офензива дійшла до кульмінаційної точки, бо здобуто сильним і наглим наступом дуже важну позицію са полудні, себто місто Таганріг над Озівським морем. Військові значці кажуть, згідно, що це є найбільший успіх, бо заняття Таганрога має ще більше значення ніж заняття Орела, Білгороду, чи навіть Харкова. Втративши Таганріг, який вдержували німці великими зусиллями два роки, вони тепер змушені на полудні відступати на цілій лінії. Але й той відступ тепер загрожений, бо советські війська окружають їх з заходу. Значить, що наслідки втрати Таганрога готові бути для німців катастрофальні.

Пропали надії на кавказьку нафту.

Якби дальші події на цьому фронті не розв'язувались, одно певне, що вже пропали німецькі надії дістатись на Кавказ і діставати звіздам потрібну їм нафту. А це прецінь було одною з головних цілей наступу на полудневий схід. Про це говорив нераз сам Гітлер, як німецькі війська появились над Півкавказю, згл. на Кубані. Тоді нацистська пропаганда розписувалась широко про нафту та інші багатства, що стануть незабаром до розпорядимости німців.

Готові відступати аж до Дніпра.

Бритійські воєнні значці кажуть, що советсько-німецька війна ведеться тепер на фронті, що має 400 миль і знаходиться весь на українській території. На цілому тому фронті Совети наступають, а німці відступають. З втратою Таганрогу не лишається німцям ніщо інше, а ратуватись сильною обороною над Дніпром. І так, кажуть вони, мабуть і буде, що новий фронт буде вздовж цілого Дніпра. Літня офензива, кажеться далі, коштувала Совети багато жертв. Військо мусить мати сякий такий відпочинок. Треба налагодити комунікаційні шляхи та постачання. Значить, що якщо думати про нову советську офензиву, то вона готова зачатись пізною осеню. Але, кажеться далі, годі передбачити, що в Советях може статись. Значить, що може й та офензива буде таки далі продовжуватись.

БЕЗ ГОМОНУ, АЛЕ ЗДОБУВАЮТЬ ПОЗИЦІЮ ЗА ПОЗИЦІЄЮ.

АЛІАНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА В АВСТРАЛІІ. — Юнайтед Прес подає, що з боїв на Полудневому Паціфіку нема ніяких голосних звітів. Ніщо там не рекаюванє. Але проте так є, що бої ідуть, а американські частини усувають японців раз-у-раз з становищ, здобутих ними в перших початках війни. Центр Соломонських островів, Кольомбангара, що є ще одинокою там японською позицією, є тепер місцем операцій. Американці заняли знову новий острів, звідки буде можна оперувати проти японців. Все це є вступні операції, які треба конечню перевести і вигнати японців з тих місць, заки зачнеється велика офензива, яку Аліанти там підготовляють.

СТАЛІН ПРО ТАГАНРІГ.

МОСКВА. — У своїм деннім приказі до армії Сталін підкреслив, що здобуття Таганрога звільняє цілу Робітську округу. З нагоди цієї перемоги зарядив салют з 124 гармат, що віддали по 12 салів.

НАЦИСТІВСЬКИЙ ТЕРОР ЗБІЛЬШАЄТЬСЯ З КОЖНИМ ДНЕМ.

ЛОНДОН. — З усіх країв, що опинились під нацистською окупацією, доносять про збільшену активність підпольних організацій та про саботажі. Разом з тим збільшився і німецький терор. З Польщі, Бельгії, Голандії та Данії доносять про нові масові арешти та розстріли.

НАПОМИНАЄ ФРАНЦУЗІВ.

МАДРИД. — Полевий маршал фон Рундштедт, німецький начальний командант над обороною перед аліантською інвазією на заході, звернувся до маршала Петена і прем'єра Лявала, що стоять на чолі французького уряду в Віші, з остерогою, що кожне французьке місто й село буде відповідальне за бунт, піднятий в часі такої інвазії. Ще кажуть, що фон Рундштедт зажадав вислання до концентраційних таборів усіх мужчин, від 16 до 60 років, що їх німецька окупаційна влада вважає за підозрілих. Теж доносять з Швайцарії, що в цілій Франції повно саботажів.

НАГОРОДЖЕНО 23 ЛЕТУНІВ.

АЛІАНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА НА ПАЦІФІКУ. — Відзначено хрестами заслуги (Дистингвішд Флаінг Кросес) 23 американських летунів, що відзначились в боях з японцями на полуднево-західному Паціфіку.

"На берегах Балтійського моря судять засади свободи"

Оце наголовок статті, яка живо дотикає Балтійські держави, а має засадничу значіння теж і для інших поневоєних націй, включаючи й Україну. Її написав дон Люджі Стурцо, провідник італійських католиків, котрий ще в початках розвитку фашизму в Італії вмів вихити зо свого країю до Південної Америки. Його стаття, поміщена в тижневику „Америка“ без коментарів. Подаємо її в скороченню.

Це можна виказати на прикладі Ірландії. Вона ніколи не стратила свого права до державності й незалежності. В ірландців свідомість того права була все жива, а те саме вже є вистарчальне, щоб оправдати їх доволілітню історичну боротьбу за незалежність.

Російсько-німецький договір не об'язує Балтійські Держави.

Кажуть, що Естонія, Латвія й Литва рішилися на злуку з Росією в липні 1940. р., майже одноголосним плебісцитом, хоч вони обстоювали пошанування для своїх територіальних прав, своєї релігії і своїх мов. Висліди були такі: Естонія дала 92,5% голосів, Латвія 97,6%, Литва 99,19%. Однак хто може здаватися на плебісцит, переведений у воєнний часі під загрозою інвазії (яку частинно виконано), і зі страху перед голодом?

Домагання голосування вказує лише, що Росія сама вважала Балтійські народи суверенними і тому жадала від них рішення, як вислову їхньої волі. Далше: з точки погляду міжнародного права становище Балтійських держав не є скомпромітоване російсько-німецьким договором із серпня 1939. р. Тому, що (як це говорить по правничому) це була RES INTER ALIAS ACTA („справа полагоджена ким іншим“), а це значить, що Балтійські держави не підписали договори Ліги Націй як суверенні держави і підписували договори з іншими державами, навіть з Росією. Від часу, як їх територія занята в початках теперішньої війни, деякі журналісти, політики та світові мінняли запитують, яка є рідця для існування цих держав.

Коли нація вважається нацією?

Чи можна сказати, що Естонія, Латвія та Литва досягнули національну й політичну особовість? Оттаке питання по'являється час від часу в газетах. Але ніхто не підносить цього питання 4 роки тому, коли ці держави мали всюди дипломатичне представництво; коли брали участь в нарадах Ліги Націй як суверенні держави і підписували договори з іншими державами, навіть з Росією. Від часу, як їх територія занята в початках теперішньої війни, деякі журналісти, політики та світові мінняли запитують, яка є рідця для існування цих держав.

Треба ствердити, що кожна нація, яка має свою мову, свою власну культуру й історію, може бути меншиною в другій державі; а як ні, то може прибрати свою власну політичну особовість. Не дипломатичне призначення надає їй таке право. Це право є природне і тому воно є першорядне і самозрозуміле. Воно стає дійсним і рішальним ізза двох чинників, а саме: свідомість і воля (домагання) народу. Ці чинники роблять це право законно важким, а історичні випадки роблять його виконним.

Замало є знати сухі факти, треба розуміти історію України

(Продовження зо сторони 2)

а навіть помагав винищувати український народ та використувувати багату українську землю в користь чужинецького панування. Різні є способи наблизити українців до москалів та затерти остаточно різницю, щоб українець став вважати себе чимсь дуже близьким москалеви, словом „малоросом“ як було за царату, або членом якогось „радянського народу“ як є тепер. Одно чи друге вело остаточно до тої самої цілі, до повного неіснування окремої української нації.

Поляки, румуни та мадяри, як люди такі ближчі до західного способу правління депо рідше послуговувалися ось таким фізичним винищенням українців тисячами чи мільонами; а навіть і вивозити їх не мали куди, бо не мали ні Сибіру, ні Туркестану. Зате польський уряд дуже радо попірав всяку добровільну еміграцію українців з рідної землі до Бразилії, Аргентини, Парани та взагалі донебудь, щоб українців, оборонців власної землі, було якнайменше на українських землях. А знов поляки старалися українців польшити переводом на латинський обряд, бо українське

католицизм та православ'я в тій частині України стали видимим знаком українства; хоч не кажу, що вони конечно мусять бути видимим знаком українства деінде. Рівночасно поляки насилали, наскільки їх економічні сили вистарчали, поселенців-колоністів на українську землю. Ціль цього польського, бо тим самим та земля навіки стала власністю польського народу. Скривити душу західного українця поляки навіть не забиралися, бо це було неможливе, не тільки через високу національну свідомість цієї частини українців, але також через маркантну різницю культур. Відомо, прецише, що українці, католики чи православні, є приналежні до східної культури, поляки до західної.

Мадяри та румуни прямо мадяризували і румунізували дрібну частину українського народу, що дістався під їх панування, з тою самою ціллю, що поляки, дістати на забраній частині України принайменше більшість неукраїнського населення.

(Кінець буде).

НАДІЛЕНО ПРЕЗИДЕНТА РУЗВЕЛТА ЩЕ ОДИМ ПОЧЕСНИМ ДОКТОРАТОМ.— Ирл Атлону, генеральний губернатор Канади, відбуває як канцлер Юніверзиту оф Лондон церемонію з наділенням титулу почесного доктора права президентом Рузвелтові. Принцеса Еліс, дружина губернатора, є свідком цієї церемонії.

хіба через убиття. Однак нації живуть так довго, як довго в них існує свідомість їхнього права на існування.

Що може повстати з дозволу на насилля?

В дальших виводах дон Стурцо ставить таке питання: Чи Балтійські держави можуть мати постійну незалежність саме тоді, коли Росія потребує території для своєї безпеки і для свого доступу до моря? На це відповідає Стурцо: Коли би брати російські претенсії за підставу, тоді треба би признати оправданіми претенсії Німеччини до Данії, Бельгії, Голландії. Отже, як ми дамо вільну руку Росії, чому не дати такогo самого права Китаєви? Чому не Великій Британії? Чому не Злученим Державам? Як Росія прилучить Балтійські держави, тоді Злучені Держави присвоюють собі право до Паціфіку, і т. д. Тоді ми вернемося назад до політики попереднього століття, тобто до „рівноваги сил“, доки знову якась велика держава не зломить самовільно цього ладу на шкоду інших народів.

Війни вибухають з двох причин — кінчить дон Стурцо: Або наізнк не респектує прав інших народів, або тому, що він вірить у свою власну перемогу. Коли після 30 літ війни Третя Світова Війна, тому, що нема устійного міжнародного ладу, то мабуть аж тоді згадають, що між іншими причинами нової війни була також ця, що знищено незалежність Естонії, Латвії й Литви. Ця справа тоді вийде на верх, як „первородний гріх“ нового ладу, або ще ліпше, буде це перше признання засади, що „сила творить право“.

Оця панахидка, це в пам'ять сержанта В. М. Костенюка, летуна К.К.Л., із Саскатууна, убитого в бою, і тепер похованого в одній із найкращих закутин Англії. І це самітій війні. Коло нього лежать багато інших канадійців, між ними три українські летуни: сержант В. Сокол, сержант А. А. Дожек і сержант Е. Кузик. Їх батьки живуть.

НИМЦІ ЗРОБИЛИ В ГДІНІ БАЗУ ВОЕННОЇ МАРИНАРКИ

СТОКГОЛЬМ, (ОНА). — Прибувши з Німеччини шведські моряки оповідають, що німці зробили з Гдіни базу воєнної маринарки. Кажуть, що туди нікого з чужинців не пускають і стережуть, щоб ніхто з робітників не виходив поза місто. Все польське населення його вигнали з Гдіни до корінної Польщі, а їх доми і господарства сконфіскували. Гдіня є тепер чисто німецьким містом і дуже важним середком морської сили.

Моряки оповідають, що німці навіть назву перемінили і назвали Гдіною Готенгафен, цебто пристанню готів. В місті панує німецька мова, як хто по німецьки не вміє, то поліція його арештує і веде на поліцію питати, що він там робить. Хто з поляків дав себе записати до третьої категорії так званих „фольксдайнців“ і дістав дозвіл остатися в місті, то безумовно мусів зарозвчитися німецької мови.

Похорон українського летуна

(Помає Королівсько-Канадійське Летунство).

ЛОНДОН — (Пресова Служба К.К.Л.) — На маленькім церковнім майдані в Англії стоїть навколо могили гурт старшин Королівсько-Канадійського Летунства й ридових летунів, слухаючи синьоризого свещеника, відмовляючого молитву за летуна, що там спочиває.

Відправа ця не урядова. Урядова відбулась давно, коли К.К.Л. віддавало останню пошану одному із своїх членів. Ця відправа, це вже дальший поклін, добровільний, який українські канадійці на чинній службі в Британії віддають кожному із свого гурту, що спочив в англійській землі.

Зізджаючись із усіх кінців Британії, подорожуючи на власний кошт, ці новоканадійці приходять віддати шану тим усім своїм побратимам, що на стільки відчули поклін своєї Канади до зброї, що за неї життя своє віддали. Прибувають вони, коли є змога. Кожна така надмогиля відправа, панахидка, має свій окремий малий гурток людей, але про іоїдного свого пологого ці українські канадійці не забули.

Оця панахидка, це в пам'ять сержанта В. М. Костенюка, летуна К.К.Л., із Саскатууна, убитого в бою, і тепер похованого в одній із найкращих закутин Англії. І це самітій війні. Коло нього лежать багато інших канадійців, між ними три українські летуни: сержант В. Сокол, сержант А. А. Дожек і сержант Е. Кузик. Їх батьки живуть.

Організує ці панахиди по кожному своїм полівлім члені Т-во Українсько-Канадійських Воєнків (Чинна Служба за Морем).

Основане минулого Різдва, у Манчестері. Це одинока між збройними силами Канади такогo роду група. Її старшини всі в рядах, але має вона в своїх списках і старшин вищих ступнів. З невеликої групи 40 членів, Товариство розрослося до поверх 600 піхотинців, летунів і моряків, як також має почесних членів із американського й британського війська.

Започатковано організацію в Манчестері, коли 11 тамошніх українських сімей запросили до себе українських канадійців на кутю. Тоді постановлено з українських родів у Манчестері створити сталу групу, підшукано будинок, де Т-во має свій клуб і кантину.

Початкові фінанси Товариства вносили 15 фунтів стерлінгів, зібрані з членських внесків по 5 шилінгів і прибутку із розгравки, під час якої охотно даровано різдвяних дарунків для сироти.

канадійських комітетів з Монтреалу й Вінніпегу й тепер знаходиться в такім добрім фінансовім стані, що вже займається посылкою кауників з харчами для воєнних бранців і своїх членів в лініях, попри те влаштуовуючи ось-такі панахиди.

І вже тепер рухливий його заряд укладає з захопленням плани відчинити лінію для своїх членів-виздворівців, коли скінчиться війна.

Періодично, під час свят, Товариство влаштує спільні сходини в різних частинах Англії, на які прибуває звичайно понад 150 членів. Ніяких особливих привілеїв членів Т-ва за це не мають, але всі, що можуть собі дати раду з своїми відпустками й гришми, їдуть. За твердженням вістуня (капрала) Г. Цапчука, летуна К.К.Л., голови Т-ва, найбільша журба тепер у них та, як розстаратися відповідного для рантвого зростаючого членства й таких підприємств приміщення.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

ЙОНГСТАВН, О.

Вражіння з пікніку.

Український пікнік, що відбувся в нас ще 8. серпня, був у таких розмірах, що виглядав як Український День. Про нього багато писали місцеві газети в англійській мові, то варто, щоб і „Свобода“ про нього згадала.

Це була забава з друкованою програмою. Були товариські забави, були і спортивні пописи. За спортові змагання в яких брала участь дівчора, були визначені три нагороди. Крім того бавилися новими центами, підкидаючи їх у гору, щоб опісля діти могли їх вільно визбирувати.

Але я загнався з дрібничками, а то треба було зачати інакше, щоб читачі мали ясний образ усього. Цей пікнік був улажений відділом 230 У. Н. Союзу з нагоди 31-шої річнини його існування. А тому, що це час перед виборами на міські уряди, то попри українців, яких було понад 300, прибуло багато не-наших, головних таких, що є кандидатами на різні становища. Отже для такої нагоди все було відповідно підготоване. Повно прапорів, американських та українських, повно афішів по деревах, головню коло площі, де відбулися народні танці, а відділові урядники мусли добре звинятися, щоб виконати програму. І так гом. М. Мушинський уставляв дівчору до перепою. Ю. Пристані і С. Момо були суддями для роздавання нагород, а Іван Бриан і Павловський кидали центи вгору.

Коли надіхало вантажне авто з голосниками до промов, наш предсидник відділу Іван Бриан принівав усіх гостей, а потім покликав до голосу промовців. І так говорили по черзі: посадник міста Йонгстава, Вільям Б. Спегголь; мешкоє сусіднього містечка Стру-

Що писала "Свобода" тому 30 років?

Січень 1913 року.

ПОКЛИК У СПРАВІ УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛЮТЕКИ І МУЗЕЮ

„Просвітна Комісія Українського Народного Союзу“ видала поклик в справі заснування Української Центральної Бібліотеки й Музею в Злучених Державах для загального вжитку американських українців. Проситися слати дари й посылки на ту ціль на таку адресу: Юкрейніен Централ Лайбрері, 83 Гренд Ст., Джерзі Сіті, Н. Дж. Під поклик підписані: Д-р Володимир Сіменович як голова Комісії, а Емілія Струтинська як секретарка.

ВІДСВЯТКУВАТИ ПАМ'ЯТЬ М. ЛИСЕНКА

Вище згадана Просвітна Комісія У. Н. Союзу видала в тому місяці теж поклик в справі святкових вечерків, присвячених пам'яті Миколи Лисенка, що помер 12. листопаду 1912 р. При тому піддано думку злуки всіх українських музичних, співачьких і драматичних товариств та заложення Центральної Музичної Бібліотека ім. М. Лисенка.

УКРАЇНЦІ В КАНЗАС СІТІ

М. К. лише в дописі з Канзас Сіті, Кан. Не минуло ще три роки, як в Канзас Сіті почали осідлати русини-українці. Тому, що робота тут іде все добре, то декотрі, більш запопадливі, вже стали власниками домів. Інтелігенції нема в нас, ані бізнесменів, тож і рух просвітний у нас іде слабо. Однакже всежтаки заложили ми недавно Братство св. Володимира, від. 323 У. Н. Союзу і дотепер наше братство числить понад 30 членів, а всіх українців тут нараховується понад 300 душ. Решта ходять самонас, а дехто належить навіть до польських організацій і вже цілковито спольщився. Щоб ратувати наших людей перед подібним клопотом, почали деякі провідні однінці передумувати над заложенням греко-кат. парохії.

В СПРАВІ ЗАСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ В ГАЛИЧИНІ

Віденська „Нає Фрає Прессе“ проголосила проєкт відручного царського письма про заснування українського університету. В проєкті є такі точки: Самостійний український університет має бути заснований у шкільнім році 1918-1919. Означення місяця осідку цього університету застерігається законодавній владі. Аж до часу крөөвання самостійного українського університету задержать свою провосильність всі постанови про вживання української мови в теперішнім університеті у Львові.

дере. В. А. Стрейн, а дальше: Артур Вільямс, Джеймс Кеон, Ралф О'Нейл, Артур Гондрі; крім того заступник посади Фред Ваймер, шеф-рефер Елсер і суддя Бекенбах ходили поміж дітей і роздавали тикети на морожене („айскрім“). Було повно радості й забави.

Кінцеве слово виголосив новий наш парох, о. П. Олександр. Він подякував чужим гостям за прибуття на свято (по англійськи), а потім звернувся до української публіки і показав на прикладі, як нас чужі шанують, коли ми викажемо солідарність і єдність.

На пікніку були українці з Поінгстава, а також із Шаролу й Ферель. Забава йшла добре, але було замало обслуги при перекрусі і треба хіба погратувувати секретареві відділу Павловському за те, що він умів і обслужити гостей і помагати виконувати програму. Шкода, що я не міг побачити головної радної У. Н. Союзу, панни Геноефи Зенко, яка очевидно була перешкоджена чимсь, коли не приїхала з Акроп.

Григорій Костишин.

ПІДПИРАЙТЕ БІЗНЕСМЕНІВ, ЩО ОГОЛОШУЮТЬСЯ В „СВОБОДІ“, А ТИМСАМИМ ПІДПРЕТЕ „СВОБОДУ“.

ЗГІНУЛО ТЕЖ І ДВОХ ГЕНЕРАЛІВ.

НЮ ДЕЛІ (Індія). — Підчас катастрофи, наслідком якої згинило на особовім літаку 10 осіб, згинило теж і двоє британських генералів.

ГЕН. РОМЕЛЬ ГОТОВ ПЕРЕБРАТИ МІЛІТАРНУ ВЛАДУ В БОЛГАРІІ.

ЛОНДОН. — Болгарія готова стати тепер другою Данією. Впривіді прем'єр Богдан Філюф звернувся до опозиції з покликком задержати 40-днівне перемиря, але ледви чи з цього що вийде. Німці поставили ультимативне домагання збудувати негайно другу Маріца лінію для оборони перед альянською інвазією, та спинити комуністичну агітацію. Мабуть так буде, що маршал ген. Ервин Ромель, що прибуде на похорон короля Бориса як представник Гітлера, стане мілітарним командантом Болгарії й перебере всю владу.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА“

У ЦІ ЧАСИ, КОЛИ ЗАХІДНІ ДЕМОКРАТІІ В БОРЬОБІ ПРОТИ ТОТАЛІТАРНИХ ДИКТАТОРІВ ШУКАЮТЬ СПОСОБИ МИРНОЇ СПІВПРАЦІ НАРОДІВ І ДЕРЖАВ, ОДИНУ З КНИЖОК СПРАВДІ НА ЧАСІ Е КНИЖКА ПРО УКРАЇНУ, ПІ МИНУЛЕ А СУЧАСНЕ:

„ІСТОРІЯ УКРАЇНИ“ проф. МИХ. ГРУШЕВСЬКОГО в англійському переводі: A HISTORY OF UKRAINE

By MICHAEL HRUSHEVSKY
СТОРІН 629 4 КАРТИ (мапи) PRICE \$4.00

Для замовлення виркте понижній купон і зашліть зо замовленням. ДО КНИГАРНІ „СВОБОДИ“, Р. О. ВОХ 346, JERSEY CITY, N. J.
Посилаю осьгуть _____ доларів моні-ордером (чеком) і прошу вислати мені _____ примірників Історії України проф. Михайла Грушевського в англійським перекладі.
Імя _____
Адреса _____
Місто _____

Роберт Брако.

НЕМОВЛЯ

Нарешті, вже майже на світанку, опришок найшов нагоду заробітку. Знеохочений та втомлений тим, що надармо у-вихався та вичікував у засід-ках, сів був на хіднику, біля огорожив площі Кавура, попу-рих і самітних наче цвинтар, вохких. Нарікаючи на долю, поглядив на вози, що ліниво котилися, тяжко вдариючи ве-ликими колесами по нерівній дорозі. На пасти, як спосте-ріг свою жертву, не було вже тут ніяких возів.

Нагода виконати напад бу-ла знаменита. Тому скочив на плечі прихожого, що йшов по-маду, наче сплячий та втом-лений, схопив його одною ру-кою за карк, держав кріпко та сказав:

— Скоро, давай все, що ма-єш при собі!

Був то чоловік низький, су-хорлявий, що навіть і подума-ти не міг, щоб міг боронитися.

— Не вбивай мене, — про-сив кланцюючи зубами, а коли-на під ним угинався, так, що виглядав на ще меншого, ніж був справді.

— Візьми годинник і ланцо-жок, одначе не вбивай мене, не роби мені нічого злого!

— Годинник і ланцожок, це мені ще замало.

— Це шире золото...

— Ще замало мені. Дай ще мені гроші.

І приклав йому до горла ви-гострений ніж.

— Чекай... не вбивай мене... Шож тобі з моєї смерті?... Дам тобі все, що зажадаєш... Чекай...

— Я теж так думаю. Так бу-де краще.

Перешукав скоро його ки-шені, витягнув хустинку, ключ, цитара й портфель. Ключ і хустку віддав і відправив о-грабленого зі словами:

— Іди тепер за своїми ору-дками та не оглядайся назад себе. Добраніч.

Ограблений втік, наче тоне-танку, опришок, петерше-ливий, хотів зараз заглянути до портфелю, тому переско-чив скоро низький дротиний паркан та пронав в огородо-ві алеї, де міг спокійно пере-рахувати гроші. Осиння ніч бу-ла ясна і погідна. Небо зоря-не дало йому доволі світла.

І вже похилений забирався о-творити портфель, як параз-налякався близької тині жін-ки, що рачувала між дерева-ми. Зірнувся з місця, та рівно-часно ця жінка також переля-калась, підвелася і сказала:

— Ні, ні! Не можеш мене обвинуватити перед владою! Не можеш! Я це тут! Я це не відійшла! Не оставила його самого! Не можеш обвину-ватити мене!

Побіг, у вузькій заглибині в землі, побачив клучок.

— А ти хльорко! — скри-нув злодій — це труп дитини!

— Ні, воно живе, — відпо-відала жінка, думаючи, що так виправдається. — Це живий хлопчик.

— Побачу.

— Не торкайся його. Воно спить.

— Спить?

— Так. Воно біденьке врод-илося гарне та сильне. І наче я ніколи не мала розлучитися з ним, чотири дні скривала я його завичене в ваті, бо я не могла встати з ліжка. Прия-телька, що мене потайки до-глядала підчас злогів, не мо-гла зробити, що — як споді-валася — я сама зроблю. Аж цієї ночі я збрала відвагу віддати це немовля на смерть.

— Чогож ти хотіла його живцем законати?

— Ні, ні. Я хотіла віддати його на ласку долі. Я думала собі, хто зна, може Господь милосердний візьме його під свою опіку.

— А цієї ями не викопала ти в землі, ти нуджо проклята?

— Я її не викопала, присяга-юся. Я найшла її тут. Здавало-ся мені, наче парашно жеде на мене.

— І ти хотіла це бідне сот-воріння, твоє тіло та кров о-ставити тут, на студні, щоб напевно замерзло? Таж ти хо-тіла оставити його на студні й негоді.

— Не можеш мене обвину-ватити перед владою, бо я ще не оставила його.

— Ти найнужденіша зви-рюка під сонцем. Галери, це ще замала кара за твій злочин. Ходи зі мною!

І схопив її за руку, наче хотів воліти її за собою. Не боронилася, не протривилася, зате загрозила йому:

— Коли донесеш на мене, скажу арештувати тебе за ву-личну грабж.

У шож мить пустив її та став гризти пальці своїх рук. Потім спитав її спокійно:

— Ти бачила мене?

— Я ввійшла тут із іншого кінця городу, темнішого. На-раз побачила я тебе, як ти си-дів на хіднику. Я не хотіла втікати. Я підозривала, що ти поліційний агент. Колиб я бу-ла втікала, це могло погубити мене, бо ти міг побачити мене та пуститися за мною в пого-ню. Тому я прилягла до землі, за цією лавкою та ждала, аж відійдеш. Ти не відходив, а я не ворухилася. Як ти напав на того прохожого, я сказала до себе: „Це грабжик, нема чо-го занадто боятися“. Тоді я теж взялася за діло. Як ти о-граблював, я вклала дитину до найденної ями. Я не споді-валася, що ти можеш потім на-дійти з цього боку... Та видно, що ми грішники та що диявол хоче нас обоїх знищити... Ти прийшов саме тут, а тепер, як не будеш мовчати, я також не буду мовчати. Підемо обо-разом на галери.

— Шож маю тобі відпові-сти? Ти правду говориш. Та я, бідний чоловік, як краду, то наражаю сам себе на небезпе-ку, щоб дати хліб своїй жін-ці, чесній жінці, коли ти, без-стиднице, закопуєши живцем

безборонне сотворіння, власну дитину, твоє тіло та кров! То-му скажи, чи то однаковий злочин?

— Я не маю нікого, хто ду-мав би про мене. Не маю чо-ловика, не маю батька, не маю брата ні любка. Той, що мене знасилював, помер. Працюю понад сили на хліб для себе га для матері. Колиб люди знали, що я привела на світ дитину, плонулиб мені в лице і я не найшлаб зарібку. А по-тім, хто виховав би мені цю дитину? Відки я взялаб на у-держання? Колиж я померла би, що сталося би з моєю ма-тірью, нещасною калікою, що не має влади в ногах?

— Е, — сказав опришок, у-же трохи одобруханий — на світі ніколи не діється так, як ми хотіли би... Все інакше, все навпаки. Я також міг би бага-то говорити про це.

Зняв шапку, пошкробався в голову та задумався.

А потім похилився над не-мовлятком. Обережно й ніжно підніс гавчірку, що в них бу-ла завинена дитина, так, що відкрив голівку немовлятка. Немовля мало очі примкнені. Опришок приложив ухо, на-слухував і за хвилинку сказав спокійно:

— Не вмерло. Віддихає.

Встав, отворив портфель, перерахував докладно гроші та сказав наче до себе:

— Добре.

Потім звернувся до жінки та сказав їй ті самі слова, яки-ми звичайно відправляв о-крадених:

— А тепер іди за своїми о-рудками та не відвертайся!

— Що тобі прийшло до го-лови? — спитала жінка дріж-чим і покерливим голосом.

— Занесу дитину до себе, — відповів і не глянув на жінку, а заложив шапку на бакир.

— Краще йому буде в мене, ніж законаному живцем. Гроші на молоко для нього маю, а про все інше буде дбати моя жін-ка. Вона далаб собі очі ви-брати, щоб лише мала сина. А того сина матиме від мене, хоч це не її дитина, та це да-рунок, який я приношу їй. Скількиж то разів докучала мені та гризла мене, що хоті-лаб собі бодай сироту вихова-ти! Бідна, буде тепер щаслива, як почує слово: „мамо“.

Знову нахилився до землі й обережно та ніжно взяв дити-ну на руки.

А коли жінка стояла все ще оподалік нахмарена та здиво-вана, повторив уперто:

— Підеш, чи не підеш?

— Вже йду.

— Одначе умова виразна: Затям собі добре, що зовсім не знаємося. Розумієш мене? Ти ніколи не бачила мене на очі, я тебе не бачив. Розумієш, чи ні?

Розумію.

— Іди тепер за твоїми ору-дками та не оглядайся!

Відійшла мовчки, не огляда-ючися назад себе.

БУКОВИНСЬКІ НІМЦІ ІДУТЬ ДО ПОЛЬЩІ

БЕРН (Швайцарія) (ОНА). — Наспівша німецька преса принесла вістку, що німецька переселенча комісія видала приказ, щоби німецьке насе-лення на Буковині пересело-валося до західної Польщі. Націсти є той думки, що захід-ні землі буйшої польської дер-жави будуть належати до Ні-меччини і всі німці, безогляду деб вони не були, повинні пе-реселитися в Німеччину. Під-биті нацистами землі мають стати німецькими колоніями і туди влада висилатиме тіль-ки таких людей, яким вона може довіряти. Давні кольо-ністи на українських землях уже заснілювались до той мі-ри, що наїсти не можуть на них поклатися і тому стара-ються переселювати їх до Польщі.

Румунський уряд з початку противився німецьким розпо-рядкам, бо він хотів би задер-жати Буковину для себе, але Антонеску немає нічого до ба-лакання і німці роблять, що самі хочуть. Буковинські ні-мці продають свої господарства і виїждять до Польщі.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

МЕНВІЛ, Р. АЛ. — Квартальні збори Тов. ім. М. Драгоманова від 181. відбулися в неділю, 5. верес-ня, в годі 1. пополудні, в парохі-яльній селі, 1944 В. Ірі вул. Про-симо всіх членів прийти на ці збори. Довгуючі члени будуть суспендо-вані, як не виправляють догуг. За-урад Л. Доманшук, прес: К. Га-личинський, кас: М. Горній, секр.

КУПИТЕ ВОЄННІ БОНДИ!

ДІСТАНУТЬ ЗАНЯТТЯ

ПОТРІБНО 4 ЖІНКИ
ДО ПАКОВАННЯ ICE CREAM CONES
Добра платня. Голоється до:
INDEPENDENT BISCUIT CO., Inc.,
207-211 Bright Street
JERSEY CITY, N. J.

ПОТРІБНО ЖЕНЩИН до чи-щення бюр в будин-ках. Роботу можна зачинати в ко-трій будь-якій годі між 5-ю і 11-ю годиною вечір. Платня від \$14.00 до \$20.00 на тиждень.
Голоється до: 167-75
15 WHITENALL ST., Room 210,
близько South Ferry
NEW YORK, N. Y.

МІСЯЦЬ ЦІЛИЙ БЕЗПЛАТНО РЕНТ.
3 і 4 кімнати апартамент, гарча по-да, гарний корпорейв 20-фамілійний будинок, 3 бачи від Williamsburgh мосту, і всієї собейових стай та склені. 166-71
95 MARCY AVE., cor. So. 2nd St.,
BROOKLYN 13, N. Y.
Питайте у сторожа дому, Арт. 4.

БРУКЛІН, Н. Я. — Тов. ім. Б. Хмельницького під Покр. Пресв. Гроїні, від 158. відбуде триквар-тальні збори в суботу, 4. вересня, в 8. год. вечір в У. Н. Домі, 216-218 Гренд уа. Просимо дуже всіх членів прийти на ці збори, бо є дуже важ-ні справи до поладження. — Ю. Павчак, гол.; М. Багдан, фін. секр.; М. Кіт, рек. секр.

\$150.00 ЦІЛИЙ ПОХОРОН
І вище
ОБСЛУГУЄМО В ПЕРТ АМБОР І ОКОЛИЦІ
KANAI KAIN FUNERAL HOME
433 STATE STREET,
PERTH AMBOY, N. J.
Phone: Perth Amboy 4-4646

МИРОН ЛИТВИН І СИН
УКРАЇНСЬКІ ПОГРЕБНИКИ
Обслуга шпра і чесна
383 Morris Avenue,
cor. Springfield Ave.,
NEWARK, N. J.
Phone: ESsex 3-5347

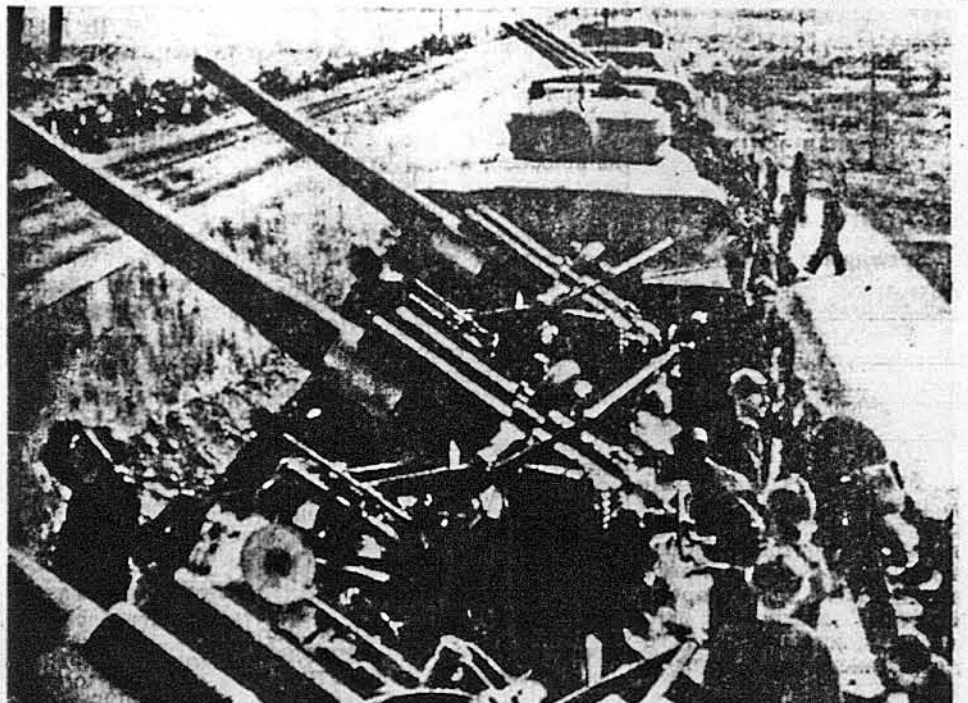
ІВАН БУНЬКО
УКРАЇНСЬКІ ПОГРЕБНИК
заряджує погребам по ціні так низькій як \$150.
ОБСЛУГА НАКРАЩА.
JOHN BUNKO
Licensed Undertaker & Embalmer
437 E. 5th St., NEW YORK CITY.
Rigidified funerals as low as \$150.
Telephone: GRamercy 7-7661

ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПОГРЕБНИК НА ФІЛЯДЕЛЬФІЮ І ОКОЛИЦЮ

МИХАЙЛО НАСЕВИЧ
cor. FRANKLIN & BROWN STS.,
PHILADELPHIA, PA.
Tel. Market 1320.
ОБСЛУГА В ДЕНЬ І В НОЧІ

ПЕТРО ЯРЕМА
УКРАЇНСЬКИЙ ПОГРЕБНИК
Занимаєсь похоронами в БРОК, БРОКЛІН, NEW YORK І ОКОЛИЦЯХ
129 EAST 7th STREET,
NEW YORK, N. Y.
Tel.: ORchard 4-2568
BRANCH OFFICE & CHAPEL:
707 Prospect Avenue,
(cor. E. 155 St.)
BROOKLYN, N. Y.
Tel.: MEtrox 5-5577

ЯК ІТАЛІЯ ОБОРОНЯЛА СИЦИЛІЮ? — Ось цей ряд гармат знаходиться на італійським побережжю, звідки італійці обстрілювали аліантські відділи в Сицилії, як вони докінчували її здобуття. Тепер італійці будуть пробувати боронитись тими гарматами проти інвазії.

ТАРЗАН Ч. 828. Необережний в'язник.

„Випустив мене!“ Зіла кричала. „Я мащу помотти Тарзанови!“

„Ми мусимо її успокоїти,“ сказав начальник в'язниці сному сторожеви; „цей крик може збудити ціле місто“.

З довірям вони ввійшли до в'язниці, не знаючи ні завзяття ні сили дивної дівчини.

Нагто Зіла кинулася до ніг. Як вони звалилися, вона вида-ла окрик.

„LET ME OUT!“ ZEELA SHOUTED; „I MUST GO HELP TARZAN!“

„WE MUST QUIET HER,“ THE WARDEN GROWLED TO A JAILER, „THAT ROW'LL UPSET THE WHOLE PLACE!“

CONFIDENTLY THEY ENTERED THE CELL, NOT COUNTING ON THE WILD HEART AND STRENGTH OF THIS RECKLESS JUNGLE MAID.

SUDDENLY ZEELA DIVED LOW AT THE JAILERS, AS SHE TOP-PLLED THEM SHE CRIED AN ALARM.